

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU lietā Nr. 2022-19-01

Rīgā

2023. gada 30. maijā

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

pēc *personas K* konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2023. gada 27. aprīļa tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16. panta 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

Satversmes tiesa konstatēja:

1. Latvijas Republikas Augstākā padome 1993. gada 27. aprīlī pieņēma Latvijas Republikas Advokatūras likumu (turpmāk – Advokatūras likums), kas stājās spēkā 1993. gada 21. maijā. Jau kopš Advokatūras likuma pieņemšanas tajā ir noteikts, kādos gadījumos persona tiek izslēgta no zvērinātu advokātu skaita. Ar 2008. gada 19. jūnija likumu “Grozījumi Latvijas Republikas Advokatūras likumā”, kas stājās spēkā 2008. gada 23. jūlijā, Advokatūras likuma 16. panta 3. punkts (turpmāk – apstrīdētā norma) tika izteikts pašlaik spēkā esošajā redakcijā, kas noteic, ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

2. Pieteikuma iesniedzēja – persona K (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzēja kopš[..] gada ir zvērināta advokāte. [..] gadā pret Pieteikuma iesniedzēju uzsākts kriminālprocess, bet [..] gada [..] Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētajā prokuratūrā pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu daļā pret Pieteikuma iesniedzēju, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punktu, jo iestājies noilgums.

[..] gada [..] Pieteikuma iesniedzēja saņēmusi Latvijas Zvērinātu advokātu padomes (turpmāk – Padome) vēstuli. Tajā bijis norādīts, ka Padome pieprasījusi informāciju un saņēmusi izziņu no Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Sodu reģistra, kurā atspoguļota informācija par kriminālprocesa izbeigšanu pret Pieteikuma iesniedzēju. Tādējādi pirmšķietami pastāvot pamats Pieteikuma iesniedzējas izslēgšanai no zvērinātu advokātu skaita, pamatojoties uz apstrīdēto normu.

Pieteikuma iesniedzēja neapšaubā, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, un atzīst, ka tam ir divi leģitīmi mērķi. Pirmkārt, tās esot citu cilvēku tiesības uz taisnīgu tiesu. Otrkārt, tas, ka mazinās sabiedrības uzticēšanās zvērinātiem advokātiem, varot novest arī pie tā, ka mazinās sabiedrības uzticēšanās demokrātiskai tiesiskai valsts iekārtai.

Šāds ierobežojums nenoliedzami novēršot risku, ka advokātu saimē ietilpst personas, kuru vērtību sistēma vai attieksme pret tiesībām varētu negatīvi ietekmēt klientam sniegtās juridiskās palīdzības kvalitāti. Turklāt šis ierobežojums kalpojot tam, lai fakts, ka ir konstatēta viena zvērināta advokāta vaina kādā noziedzīgā nodarījumā, nemestu ēnu uz visu zvērinātu advokātu saimi. Tomēr leģitīmais mērķis tiekot sasniegts tikai daļēji, jo apstrīdētā norma izslēdzot iespēju par zvērinātu advokātu būt arī personai, kura spēj sekmīgi nodrošināt kvalificētu juridisko palīdzību un kurai piemīt augsti attīstītas profesionālās spējas un morāli tikumiskā apziņa.

Apstrīdētā norma nenosakot atšķirīgas sekas atkarībā no radītā citu personu vai sabiedrības interešu apdraudējuma un attiecoties uz ikvienu noziedzīgu nodarījumu grupu. Minētās sekas neesot ierobežotas laikā, jo saglabājoties visu mūžu. Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums esot absolūts. Neesot rodams nedz pamatojums likumdevēja izvēlei noteikt absolūtu aizliegumu, nedz skaidrojums, kādēļ tas nepieciešams attiecīgajā apmērā, kādas ir šāda aizlieguma piemērošanas

sekas un vai šīs sekas ir samērīgas. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais absolūtais aizliegums nevarot tikt uzskatīts par attaisnojamu.

Ierobežojums neesot nepieciešams arī konkrētajā apmērā. Apstrīdētajā normā neesot ņemts vērā tas, ka persona savu uzvedību un vērtību sistēmu var mainīt. Turklāt apstrīdētā norma aptverot ne vien noziegumus, bet arī kriminālpārkāpumus. Kriminālpārkāpumu izdarījušas personas vērtējums sabiedrībā ievērojami atšķiroties no tādas personas vērtējuma, kura izdarījusi noziegumu. Tāpat esot šaubas par to, vai no zvērinātu advokātu skaita būtu izslēdzamas personas, kuras atzītas par vainīgām salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos.

Turklāt likumdevējs Latvijā esot izveidojis advokatūru kā tādu sistēmu, kuras ietvaros tiek izvirzītas stingras prasības jaunu biedru uzņemšanai un kurā funkcionē kontroles mehānisms, ar kuru tiek uzraudzīta advokātu profesionālā darbība, ētikas prasību ievērošana, kvalifikācijas uzturēšana un paaugstināšana. Tāpat advokātus uzraugot tiesvedības procesos iesaistītās amatpersonas un arī pašu advokātu klienti. Līdz ar to neesot nepieciešams preventīvos nolūkos liegt tiesības sniegt juridisko palīdzību kā zvērinātam advokātam pilnīgi visām personām, kuras atzītas par vainīgām tīša noziedzīga nodarījumā izdarīšanā.

Tas, vai zvērināts advokāts, kas reiz pagātnē izdarījis kādu noziedzīgu nodarījumu, ir vai nav persona, kas bauda sabiedrības cieņu un uzticēšanos, vislabāk esot izvērtējams individuāli. Vajagot vērtēt laika posmu, kas pagājis kopš noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, noziedzīgā nodarījuma veidu, raksturu un personas attieksmi pret to, personas rīcību laikā pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, kā arī izdarītā noziedzīgā nodarījuma saistību ar zvērināta advokāta profesionālo pienākumu izpildi.

Visbeidzot, labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma, neesot lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu. Esot jāņem vērā tas, ka zvērināti advokāti nav amatpersonas, un likumdevējs attiecībā uz zvērinātu advokātu tiesību ierobežošanu nebaudot tādu rīcības brīvību, kāda pieļaujama, lemjot par valsts dienestā nodarbinātu personu tiesību ierobežošanu. Tāpat zvērināts advokāts neesot tiesību piemērotājs, tādējādi viņa tiesības nevarot tikt ierobežotas tikpat lielā mērā kā to personu tiesības, kuras ir pilnvarotas pieņemt saistošus lēmumus.

Esot jāņem vērā arī tas, ka apstrīdētā norma liedz turpināt profesionālo pienākumu veikšanu personai, kas jau ir izvēlējusies jomu, kurā vēlas sevi

profesionāli pilnveidot, un noteiktu laika posmu jau šos profesionālos pienākumus veikusi.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Saeima piekrīt Pieteikuma iesniedzējas norādītajam, ka apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīmi mērķi: citu cilvēku tiesību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. Advokatūra esot tiesiskas valsts justīcijas neatņemama sastāvdaļa. Attiecīgi zvērināta advokāta vieta un loma demokrātiskā tiesiskā valstī, kā arī Advokatūras likumā noteiktais zvērināta advokāta profesionālās darbības regulējums kalpojot tam, lai efektīvi nodrošinātu personu tiesību un interešu aizsardzību, tostarp zvērināta advokāta aizstāvamā tiesības uz aizstāvību.

Zvērinātu advokātu sniegtā palīdzība esot Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas instruments un šo tiesību neatņemama sastāvdaļa. Likumdevējam esot ne tikai tiesības, bet arī pienākums noteikt pietiekami stingras prasības zvērinātu advokātu darbībai, lai citām personām tiktu nodrošinātas Satversmē garantētās tiesības un brīvības. Zvērinātam advokātam esot nepieciešama dziļa un kompleksa izpratne par vērtībām un pareizu uzvedību un arī pašam ar savu uzvedību vajagot šo izpratni apliecināt. Personai, kuras tiesību aizsardzībai juridisko palīdzību sniedz zvērināts advokāts, vajagot būt pārliecinātai par to, ka šā advokāta izpratne par valstī pastāvošo tiesisko regulējumu un tiesību sistēmu atbilst vispārējiem tiesību principiem, tostarp tiesiskuma principam. Krimināltiesību normu pārkāpšana šādu pārliecību neradot, bet gan – tieši otrādi – radot šaubas par sniegtās juridiskās palīdzības kvalitāti.

Tāpat zvērinātu advokātu palīdzība sekmējot ne vien tās personas tiesību aizsardzību, kurai šī palīdzība tiek sniegta, bet arī visa tiesas procesa taisnīgu un efektīvu norisi. Pēc zvērinātu advokātu rīcības arī veidojoties priekšstats par visu valsts tiesu sistēmu un tiesiskumu. Pēc Saeimas ieskata, tādā gadījumā, ja zvērināta advokāta amatu varētu ieņemt persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, bet pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, mazinātos sabiedrības uzticēšanās gan tiesu sistēmai piederīgām personām, gan pašai valstij un demokrātiskai tiesiskai valsts iekārtai.

Likumdevēja izraudzītais līdzeklis esot piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Nereabilitējošs pamats vai apstākļi esot konstatējami situācijā, kad persona faktiski ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Tādas personas darbošanās

zvērīnāta advokāta amatā, kura pati ir izdarījusi tīšu noziedzīgu nodarījumu, varot radīt priekšstatu, ka personas, kas pieder pie redzamākajiem tiesību un valsts pamatprincipu aizstāvjiem, var neievērot normatīvajos aktos noteikto un rīkoties pretēji tām vērtībām, kuras aizsargāt un veicināt ir šo personu pienākums.

Pēc Saeimas ieskata, ar Pieteikuma iesniedzējas norādītajiem personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem leģitīmos mērķus nevarot sasniegt tādā pašā kvalitātē kā ar apstrīdēto normu. Proti, persona, izdarot tīšu noziedzīgu nodarījumu, apzinoties, ka attiecīgā tās darbība kaitē ar likumu aizsargātām interesēm, tāpat šāda persona paredzot no savas darbības vai bezdarbības izrietošās kaitīgās sekas un pat vēloties tās vai arī apzināti pieļaujot šo seku iestāšanos. Sabiedrības uzticēšanās tiesu sistēmai piederīgām personām un līdz ar to arī demokrātiskai valsts iekārtai mazinātos, ja tāda persona kā Pieteikuma iesniedzēja tomēr noteiktos apstākļos varētu ieņemt zvērīnāta advokāta amatu.

Tiesu sistēmas un tai piederīgo personu profesionalitātes un autoritātes saglabāšana esot visas sabiedrības interesēs. Statistikas dati liecinot par to, ka lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju nepauž uzticēšanos tiesu sistēmai. Šādos apstākļos izšķiroša nozīme esot ikviena zvērīnāta advokāta godīgai rīcībai. Ņemot vērā zvērīnātam advokātam piešķirtās pilnvaras un viņa piederību tiesu sistēmai, zvērīnāta advokāta amatam izvirzītajiem standartiem esot jābūt īpaši augstiem. Vajagot ņemt vērā to, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums attiecas tikai uz personām, kuras izdarījušas tīšu noziedzīgu nodarījumu. Tātad likumdevējs apstrīdētajā normā esot noteicis pietiekami niansētu ierobežojumu un tas esot saskaņots ar tiem ierobežojumiem, kas noteikti citām tiesu sistēmai piederīgajām personām. Tāpat Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim, ka tās iespējas izvēlēties alternatīvu nodarbošanos esot ierobežotas, un norāda, ka juridiskā izglītība paver plašas iespējas, tostarp iespējas strādāt valsts un pašvaldību institūcijās, izglītības iestādēs, privātajā sektorā. Tādējādi pamattiesību ierobežojuma nelabvēlīgās sekas personām, kurām apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma dēļ iespēja veikt zvērīnāta advokāta pienākumus ir liegta, neesot lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, un pilnībā pievienojas Saeimas atbildes rakstā ietvertajiem argumentiem un secinājumiem.

Personām, kuras pilda valstij nozīmīgas funkcijas, varot būt noteikti stingrāki amata ierobežojumi nekā citās jomās strādājošām personām.

Likumdevēja pienākums esot veicināt sabiedrības uzticēšanos personām, kuras pilda sabiedrībai nozīmīgas funkcijas. No Advokatūras likuma izrietot, ka advokāts ir tiesu sistēmai piederīga persona un viņa profesionālajos pienākumos ietilpst citu personu likumīgo interešu aizstāvība un pārstāvība. Tādējādi esot īpaši svarīgi, lai persona, kura nodrošina citu personu tiesību aizstāvību, ievērotu normatīvajos aktos paredzēto regulējumu. Viena no pamatprasībām personas uzņemšanai advokātu skaitā esot nevainojama reputācija, un viens no būtiskākajiem tās aspektiem esot sabiedrības cieņa un uzticēšanās. Lai persona šādu uzticēšanos baudītu, tās rīcībai vajagot būt atbilstoši likuma un ētikas normām. Advokāta uzvedībai vajagot būt tādai, lai tā kopumā neapdraudētu sabiedrības uzticēšanos ne tikai advokāta profesijai, bet arī tiesu sistēmai kopumā. Tādas personas darbošanās advokāta amatā, kura pati ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, varot radīt priekšstatu, ka advokāti var neievērot normatīvajos aktos noteikto un rīkoties pretēji tām vērtībām, kuru aizsardzība ir šo personu profesionālais pamatpienākums.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzēja neesot izmantojusi tai Kriminālprocesa likuma 76. pantā paredzētās tiesības iesniegt tiesā sūdzību par prokurora lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu sakarā ar noilgumu. Līdz ar to esot jāpārlicinās, vai konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzējai pirms vēršanās Satversmes tiesā nebija jāizmanto vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi.

Apstrīdētajā normā esot ietverts absolūts aizliegums. Tomēr, ņemot vērā, ka zvērināti advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kurām noteiktie ierobežojumi var būt stingrāki nekā citās jomās strādājošām personām, apstrīdētās normas satversmības izvērtēšanā neesot izmantojama absolūtā aizlieguma izvērtējuma metodoloģija.

Pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu. Tāpat tam esot legītīmi mērķi – citu cilvēku tiesību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. Proti, advokāti kā tiesu sistēmai piederīgas personas esot viens no Satversmē ietvertu tiesību uz taisnīgu tiesu garantiem. Par advokāta statusa un funkciju nozīmīgumu liecinot Advokatūras likuma 14. pantā noteiktās augstās prasības kļūšanai par zvērinātu advokātu, uzņemšanas un ieskaitīšanas nosacījumi, kā arī tas, ka zvērināti advokāti par savu profesionālo darbību atbild arī disciplināri.

Apstrīdētās normas piemērošana nodrošinot to, ka zvērināta advokāta statusu nevar saglabāt persona, kura atzīta par vainīgu tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tādējādi likumdevēja izraudzītais līdzeklis esot piemērots legītīmo mērķu sasniegšanai.

Legītīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē neesot iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem. Proti, regulējums, kas pēc noteikta laika paiešanas ļautu personai atsākt zvērināta advokāta pienākumu veikšanu, nebūtu pareizs, jo negarantētu personas atbilstību ieņemamam amatam. Tāpat tādā gadījumā, ja, piemēram, kriminālprocesā par personas aizstāvi varētu būt zvērināts advokāts, kurš iepriekš atzīts par vainīgu tīša kriminālpārkāpuma vai salikta sastāva noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, būtu lielā mērā iedragāta advokāta reputācija ne tikai pašas aizstāvamās personas acīs, bet arī visas tiesu sistēmas kopējā redzējumā. Attiecībā uz individuālu izvērtējumu esot uzsverams, ka advokāts, dodot zvērestu, kļūst par tiesu sistēmai piederīgu personu un apņemas aizsargāt tiesā personu tiesības sabiedriskās labklājības interesēs un to vārdā. Pat vismazākās šaubas par advokāta rīcības tiesiskumu varot iedragāt uzticēšanos visai tiesu varai. Līdz ar to individuālais izvērtējums nevarot sasniegt pamattiesību ierobežojuma legītīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē.

Apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot atbilstošs. Tiesu sistēmai piederīgi amati – advokāts, notārs, tiesu izpildītājs – prasot visaugstāko sagatavotības līmeni gan profesionālajā, gan morālajā ziņā. Noslēdzot vienošanos ar advokātu, persona ne tikai tam uzticot savu juridisko lietu vešanu iestādē vai tiesā, bet pilnvarojot advokātu iestāties arī par personas likumīgajām interesēm.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu padome – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzējai saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 617. pantu esot bijusi iespēja pārsūdzēt tiesā lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, tādējādi arī aizsargājot savas tiesības darboties advokatūrā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja neesot izsmēlusi visus vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus.

Apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Šāds ierobežojums esot vērsts uz to, lai sasniegtu vairākus legītīmos mērķus, proti, nodrošinātu citu cilvēku tiesību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību. Zvērināti advokāti ar savu darbību kalpojot personas un sabiedrības interesēm, un viņu uzvedībai arī vajagot

apliecināt pašu zvērinātu advokātu attieksmi pret valsts noteiktajiem likumiem, vērtībām un tiesiskumu.

Likumdevēja izraudzītie līdzekļi sasniedzot pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus. Personas nereabilitēšana pēc būtības nozīmējot tās atzīšanu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Ar apstrīdēto normu tiekot panākts tas, ka zvērināta advokāta amatu neieņem persona, kura izdarījusi tīšu noziedzīgu nodarījumu, pat ja kriminālprocess pret šo personu ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Tādējādi tiekot stiprināta gan advokatūras, gan tiesu sistēmas autoritāte kopumā un sabiedrības uzticēšanās valsts tiesu sistēmai.

Individuāls izvērtējums pieļautu arī atsevišķu tīšus noziedzīgus nodarījumus izdarījušu personu turpmāku darbību advokatūrā un tādējādi neļautu sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē kā visu tīšus noziedzīgus nodarījumus izdarījušu personu izslēgšana no advokatūras.

Vairāk nekā puse sabiedrības neuzticoties tiesām, un šādu viedokli daļēji veidojot arī pašas tiesu sistēmai piederīgās personas, tostarp advokāti. Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums skarot tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, bet skarot tās visai šaurā aspektā. Līdz ar to labums, ko no noteiktā ierobežojuma gūst sabiedrība, esot lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu.

Papildus Tieslietu padome norāda, ka tad, ja sabiedrības uzticēšanās tiesu varai kopumā sasniegtu visaugstāko līmeni, būtu iespējams paredzēt individuālas izvērtēšanas mehānismu.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Zvērinātu advokātu padome – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam esot leģitīmi mērķi – citu cilvēku tiesību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.

Tomēr leģitīmie mērķi pilnībā netiekot sasniegti. Svarīgi esot tas, ka zvērināts advokāts salīdzinājumā ar citām reglamentētajām juridiskajām profesijām nav valsts amatpersona. Apstrīdētā norma paredzot tādu ierobežojumu, kura rezultātā netiekot ņemtas vērā advokāta profesionālās spējas un pieredze. Turklāt nebūtu pamatoti uzskatīt, ka persona laika gaitā nevar mainīt savus uzskatus un vērtības.

Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums esot absolūts, bet neesot rodams likumdevēja pamatojums šāda aizlieguma samērīgumam, īpaši ņemot vērā to, ka nekāda juridiska nozīme neesot piešķirta tīšā noziedzīgā nodarījuma klasifikācijai un laikam, kad attiecīgais nodarījums izdarīts.

Pamattiesību ierobežojuma legīmos mērķus varot sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Likumdevējs varētu piešķirt Padomei kompetenci lemt individuāli par katru gadījumu. Tādējādi individuāli tiktu izvērtēta personas reputācija, vērtības un uzskati, to maiņa, kā arī tīšais noziedzīgais nodarījums un periods, kad tas izdarīts. Tādā veidā tiktu respektēta arī advokatūras neatkarība.

8. Pieaicinātā persona – *Dr. iur. Jānis Baumanis* – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Ja persona, pret kuru kriminālprocess izbeigts sakarā ar kriminālatbildības noilgumu, neatzīst savu vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tai esot tiesības iesniegt sūdzību par izmeklētāja vai prokurora lēmumu. No minētā esot secināms, ka izbeigt kriminālprocesu sakarā ar kriminālatbildības noilgumu var tikai pret personu, kuras vainīgums noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ir konstatēts. Tomēr gadījumos, kad kriminālprocess tiek izbeigts sakarā ar kriminālatbildības noilgumu un persona lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu nepārsūdz tiesā, personas vainīguma konstatācija paliekot tikai pieņēmuma, nevis apgalvojuma formā. Turklāt šādos gadījumos personas nereabilitēšana esot izskaidrojama ar personas konkludentām darbībām, proti, izvēli minēto lēmumu nepārsūdzēt tiesā, jo personas piekrišana netiekot prasīta. Šādos apstākļos pieņemtajam lēmumam par kriminālprocesa izbeigšanu nevajadzētu radīt būtiskas sekas personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Kriminālprocesā netiekot ņemts vērā tas, ka šādai personai uz mūžu tiek liegtas Satversmes 106. panta pirmajā teikumā garantētās pamattiesības. Persona kriminālprocesā netiekot informēta par šo liegumu.

9. Pieaicinātā persona – *Mg. iur. Gunārs Kūtris* – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Likumdevējam, nosakot absolūtus aizliegumus, esot jāvērtē to piemērošanas ilgums un vispārējas, automātiskas piemērošanas pamatotība. Viens notikums cilvēka dzīvē nevarot atstāt uz visu viņa mūžu tādu zīmogu, kuru nevarētu mainīt nekādi citi notikumi.

Esot svarīgi tas, ka tīša noziedzīga nodarījuma izpratne Krimināllikumā un krimināltiesību teorijā atšķiras no sadzīvē pastāvošās izpratnes. Tā, piemēram, Krimināllikuma 260. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums “Ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana” no krimināltiesību viedokļa esot tīšs noziedzīgs nodarījums tad, ja, piemēram, ir radīti

miesas bojājumi un noteikumi ir pārkāpti tīši. Tomēr sabiedrība, ņemot vērā to, ka personas attieksme pret sekām, piemēram, miesas bojājumiem, izpaužas neuzmanības veidā, šādu noziedzīgu nodarījumu, iespējams, neuzskatīšot par tīšu. Tādējādi ierobežojumi attiecībā uz noteiktu nodarbošanos, ja tie saistīti ar tīšu noziedzīgu nodarījumu, būtu vērtējami krietni detalizētāk (individualizēti), nevis formāli.

Personas agrāk izdarītie pārkāpumi neietekmējot sabiedrības uzticēšanos. Sabiedrība valsts orgānus vērtējot pēc to padarītā darba un pieņemtajiem lēmumiem. Turklāt zvērināts advokāts neesot valsts amatpersona un nepieņemot personai saistošus lēmumus. Zvērinātu advokātu iedzīvotāji vērtējot pēc sniegtās juridiskās palīdzības kvalitātes. Lai izvērtētu personas atbilstību amatam, pilnīgi pietiekot ar Advokatūras likumā ietvertu prasību pēc nevainojamas reputācijas.

Īpaši nesamērīgs apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums esot gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums izdarīts senā pagātnē. Neesot saprotams, kādā veidā sena, piemēram, jaunības kļūda bez kāda papildu izvērtējuma var liecināt par konkrētās personas sliktu reputāciju, neuzticamību vai tendenci apzināti pārkāpt likumus. Tā kā gan sodāmības institūts, gan personas tiesību ierobežošana esot saistīta ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, iespējams, tikai Krimināllikumā vajadzētu noteikt noziedzīgā nodarījuma tiesiskās sekas un tām vajadzētu būt saprātīgi terminētām.

10. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants Mg. iur. Oskars Kulmanis – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Advokātu darbība esot nozīmīgs Satversmes 92. pantā ietvertu tiesību uz taisnīgu tiesu garants. Tāpēc neesot pamata zvērinātu advokātu pielīdzināt jebkurai citai personai ar jurista kvalifikāciju. Par zvērinātu advokātu varot kļūt un būt ne tikai tāda persona, kurai ir nepieciešamās spējas un jurista kvalifikācija, kā arī nevainojama reputācija. Ja nebūtu apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma, tad tiktu neatbilstoši samazinātas konkrētajai profesijai izvirzītās prasības, kas attiecas uz nevainojamu reputāciju. Tādējādi tiktu grauta pašas advokātu saimes loma un nozīme, kā arī sabiedrības uzticēšanās advokatūrai.

Personu nereabilitējošu apstākļu institūts norādot uz to, ka persona ir atzīta par vainīgu kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Kriminālprocesa izbeigšana noilguma dēļ esot iespējama vienīgi tad, ja lietā iegūti pierādījumi tam, ka persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Lai gan šādā

gadījumā personas piekrišana kriminālprocesa izbeigšanai neesot nepieciešama, likumdevējs nolūkā nodrošināt tiesības uz aizstāvību un nevainīguma prezumpcijas ievērošanu šim kriminālprocesa izbeigšanas pamatam esot paredzējis pārsūdzības iespējas.

Neesot citu, mazāk ierobežojošu līdzekļu, kā saglabāt prasību pēc neainojamas reputācijas, kuras zaudēšana tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas gadījumā esot neizbēgamas sekas un atbildība, kas personai šādā gadījumā ir jāuzņemas.

Personas briedums un personības pilnveide esot cilvēkam piemītošas īpašības, tomēr tās neietekmējot advokāta amatam izvirzīto prasību pēc nevainojamas reputācijas. Nevainojama reputācija esot profesionālo un cilvēcisko, ētisko vērtību un atbildības kopums, kas veidojot priekšstatu par advokātu kā tiesību aizstāvi un garantējot to, ka advokāts spēj pilnīgi nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu un sabiedrības intereses kopumā. Šo prasību samazināšana izslēgtu iespēju prezumēt advokāta sniegtās juridiskās palīdzības kvalitāti.

Satversmes tiesa secināja:

11. Pieteikuma iesniedzēja lūgusi atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām brīvi izvēlēties savām spējām, prasmēm un kvalifikācijai atbilstošu nodarbošanos, jo tā paredzot izslēgt Pieteikuma iesniedzēju no zvērinātu advokātu skaita tādēļ, ka kriminālprocess pret viņu izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

To, vai pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma prasībām, visupirms vērtē Satversmes tiesas kolēģija, lemjot par lietas ierosināšanu. Taču tas neizslēdz Satversmes tiesas pienākumu, izskatot lietu pēc būtības, pašai pēc savas iniciatīvas pārbaudīt, ņemot vērā lietā apkopotos materiālus un viedokļus, vai pieteikums atbilst tā pieļaujamības prasībām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.2. punktu*). Minētais ir saistīts arī ar Satversmes tiesas likuma 29. pantā ietvertajām Satversmes tiesas tiesībām izbeigt tiesvedību lietā.

Izskatāmā lieta ir ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, kurai jāatbilst gan vispārējām pieteikuma prasībām, kas iekļautas Satversmes tiesas likuma 18. pantā, gan šā likuma 19.² pantā noteiktajām prasībām. Konstitucionālās sūdzības neatņemama sastāvdaļa ir pieteikuma iesniedzēja pamattiesību

aizskārums (*sal. sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-34-01 21. punktu*).

Tādējādi arī izskatāmajā lietā Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai apstrīdētā norma aizskar Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības un – ja aizskar – kad aizskārums ir radies.

12. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma regulējumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētas pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 23. punktu*). Aizskārums izpaužas kā tiesību normas tiešas vai ar piemērošanas aktu radītas negatīvas tiesiskas sekas attiecībā uz personas pamattiesībām.

Satversmes 106. panta pirmais teikums nosaka: “Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.” Satversmes tiesa vairākkārt atzinusi, ka Satversmes 106. panta pirmais teikums garantē tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2020-36-01 12. punktu*). Turklāt jēdziens “nodarbošanās” aptver arī zvērināta advokāta darbību (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 4. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-16-01 2.1. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja ir zvērināta advokāte, pret kuru ticis uzsākts kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, bet ar Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurora [..] gada [..] lēmumu kriminālprocess daļā pret Pieteikuma iesniedzēju izbeigts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punktu, jo iestājies noilgums. Noilguma iestāšanās saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 380. pantu ir personu nereabilitējošs apstāklis.

Apstrīdētā norma ir iekļauta Advokatūras likuma 16. pantā, kas nosaka to, kādas personas izslēdzamas no zvērinātu advokātu skaita. Atbilstoši apstrīdētajai normai persona, kas ir bijusi zvērināts advokāts, par tādu vairs nevar būt un saglabāt šo nodarbošanos tad, ja pret to kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir izbeigts, pamatojoties uz kādu no Kriminālprocesa likuma 380. pantā norādītajiem personu nereabilitējošiem apstākļiem.

Tādējādi apstrīdētā norma ierobežo Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās pamattiesības.

13. Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētā norma tai vēl nav piemērota. Proti, Pieteikuma iesniedzēja vēl nav ar Padomes lēmumu izslēgta no zvērinātu advokātu skaita. Ņemot vērā minēto, esot konstatējams nākotnē sagaidāms Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību aizskārums.

13.1. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību, ja tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai, rada personai Satversmē ietverto pamattiesību aizskārums.

Pamattiesību aizskārums ir radies, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normai, tai jau ir piemērota ar tiesību piemērošanas aktu. Pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts arī gadījumos, kad tiesību normas tiesiskās sekas pašas par sevi ietiecas personas pamattiesībās un nav nepieciešams tiesību piemērošanas akts, lai panāktu tiesību normā noteikto tiesisko seku iedarbību uz personu.

Tāpat Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atsevišķos gadījumos personai nav nepieciešams sagaidīt augstāka juridiska spēka tiesību normai neatbilstošas tiesību normas tiesisko seku iedarbību, ar kuru tiek radīts aizskārums (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punktu*). Persona konstitucionālo sūdzību var iesniegt arī tad, ja tiesību norma jau tagad liek tai pieņemt lēmumus, kurus vēlāk grozīt nebūs iespējams, un ir skaidri paredzams un zināms, ka personas pamattiesības nākotnē tiks aizskartas.

Tādējādi Satversmes tiesai ir jānoskaidro, kad izskatāmajā lietā apstrīdētā norma ir radījusi vai arī tikai nākotnē radīs tiešu Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārums.

13.2. No Advokatūras likuma 16. panta teksta “no zvērinātu advokātu skaita izslēdz [..]” un 34. panta 1. punkta teksta “Latvijas Zvērinātu advokātu padome [..] lemj par izslēgšanu [..] no zvērinātu advokātu [..] skaita [..]” sistēmas izriet, ka Padome pieņem lēmumu par Advokatūras likuma 16. pantā minēto pamatu piemērošanu konkrētai personai un tās izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita. No likuma teksta pirmšķietami izriet, ka tikmēr, kamēr Padome šādu piemērošanas aktu nav izdevusi, Advokatūras likuma 16. pantā minētais izslēgšanas pamats vēl neietekmē personas tiesības darboties kā zvērinātam advokātam.

Advokatūras likuma 16. pantā ir norādīti astoņi atšķirīgi tiesiskie pamati, kuriem iestājoties personu izslēdz no zvērinātu advokātu skaita. Piemēram, Advokatūras likuma 16. panta 9. punkts noteic, ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, kurām uzlikts disciplinārsods – izslēgšana no zvērinātu advokātu skaita. Šajā gadījumā saskaņā ar Advokatūras likuma 73. panta pirmās daļas 5. punktu un šā panta otro daļu ir paredzēta abu institūciju – gan disciplinārlietu komisijas, gan Padomes – iesaiste, pirmajai lemjot par soda piemērošanu, bet otrajai pieņemot lēmumu par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita. Tomēr no likuma neizriet, ka disciplinārlietu komisijas lēmums Padomei būtu saistošs, lemjot par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita vai atstāšanu tajā. Citiem vārdiem, Padomes darbības nav formālas, un tā pati pēc būtības pieņem lēmumu (*sal. sk. Senāta 2019. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-877/2019 15. punktu*).

Līdzīga situācija ir konstatējama Advokatūras likuma 16. panta 7. punkta piemērošanas gadījumos – tas noteic, ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, kuras šā likuma 39. pantā paredzētajā iesniegumā nepatiesi apliecinājušas, ka to uzņemšanai zvērinātos advokātos nav šķēršļu. Saskaņā ar Advokatūras likuma 39. pantu persona apliecina, ka tās uzņemšanai zvērinātu advokātu skaitā nav šā likuma 15. pantā minēto šķēršļu – tas citstarp ietver, piemēram, to, ka persona prot valsts valodu augstākajā līmenī (*sk. Advokatūras likuma 15. panta 1. punktu un 14. panta 5. punktu*). Arī administratīvā tiesa ir atzinusi, ka pat gadījumos, kad nav atrodama valsts valodas prasmes atestācijas apliecība, tas nevar tikt vērtēts kā tā fakta pierādījums, ka personai nav veikta valsts valodas prasmes atestācija, jo ir jābūt iespējai šo faktu pierādīt vai noliegt citā veidā. Proti, šādos gadījumos Padomei ir pienācīgi jāpierāda, ka persona ir nepatiesi apliecinājusi valsts valodas prasmi (*sal. sk. Administratīvās apgabaltiesas 2018. gada 31. oktobra sprieduma lietā Nr. A420175917 20. punktu*). Tātad, lai persona tiktu izslēgta no zvērinātu advokātu skaita, pamatojoties uz Advokatūras likuma 16. panta 7. punktu, Padomei ir pienācīgi jāpierāda tas, ka persona ir nepatiesi apliecinājusi, ka tās uzņemšanai zvērinātu advokātu skaitā nav šķēršļu. Tādējādi Padomei ir pienākums ievākt nepieciešamo informāciju, veikt pārbaudi, lai konstatētu šādu faktu. Līdz ar to arī šajā gadījumā Padomes darbības un tādējādi arī pieņemtais lēmums nav formāls, bet gan ir izšķirošs konstatēšanai, ka persona neatbilst Advokatūras likuma 16. panta prasībām.

Advokatūras likuma 16. pantā ir norādīti arī tādi tiesiskie pamati, kuru iestāšanās gadījumā vēlāk pieņemts Padomes lēmums par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita nerada tiesisku ietekmi uz personas tiesībām uz nodarbošanos, jo to rada jau Advokatūras likuma 16. pantā norādīta tiesiskā pamata iestāšanās.

Piemēram, Advokatūras likuma 16. panta 4. punkts noteic, ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, kuras sodītas par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, bet šā panta 6. punkts – ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, kurām ar tiesas spriedumu kriminālprocesā atņemtas tiesības ieņemt advokāta amatu. Šādos gadījumos persona jau ar likumā noteiktā kārtībā spēkā stājušos nolēmumu (tiesas nolēmumu vai prokurora priekšrakstu par sodu) ir atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Ja tiktu atzīts, ka laika posmā starp šādu nolēmumu un Padomes lēmumu par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita persona vēl saglabā tiesības uz nodarbošanos zvērināta advokāta statusā, tas novestu pie tiesību sistēmai neatbilstoša rezultāta. Būtībā šādos gadījumos Padomes lēmuma par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita mērķis ir izdarīt izmaiņas zvērinātu advokātu sarakstā un informēt par to pārējo sabiedrību. Citiem vārdiem, jau pirms Padomes lēmuma pieņemšanas ir iestājies tāds apstāklis, kas saskaņā ar likumdevēja izšķiršanos nav savienojams ar zvērināta advokāta statusu jeb tā būtību, un Padomes lēmums nevar radīt citas tiesiskas sekas.

13.3. Konkretizējot apstrīdētās normas saturu, ir secināms, ka brīdī, kad spēkā stājas lēmums par kriminālprocesa par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata, persona vairs neatbilst prasībām, kas izvirzītas zvērinātam advokātam. Šādā gadījumā, lai gan Padome vēl varbūt nemaz nav pieņēmusi lēmumu par personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita, tiesisks šķērslis būt par zvērinātu advokātu attiecīgajai personai ir radies jau brīdī, kad stājās spēkā lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata. Ja pieņemtu par pareizu uzskatu, ka apstrīdētā norma rada tiesiskas sekas tikai ar tiesību piemērošanas akta – Padomes lēmuma – starpniecību, tas novestu pie tā, ka persona, kura neatbilst likumā zvērinātam advokātam noteiktajām prasībām, var tiesiski praktizēt kā zvērināts advokāts tikmēr, kamēr Padome nav pieņēmusi lēmumu par tās izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita.

Tāpat Advokatūras likuma normu satura noskaidrošanā, arī apstrīdētās normas satura noskaidrošanā, ir jāievēro Advokatūras likuma mērķis. Saskaņā ar Advokatūras likuma 2. pantu advokatūra ir tiesiskas valsts justīcijas neatņemama

sastāvdaļa. Zvērinātam advokātam kā pie tiesu varas piederošai personai likumdevējs ir uzticējies rūpes gan par citu personu, gan arī Latvijas tiesību sistēmas aizsardzību kopumā. Tādēļ likumdevējs zvērinātiem advokātiem izvirzījis augstas profesionalitātes prasības, noteicis, kādas personas var kļūt par zvērinātu advokātu un kādos gadījumos personas piederība pie zvērinātu advokātu skaita nav iespējama vai pieļaujama. Ievērojot likuma mērķi nodrošināt, ka zvērināta advokāta pienākumus veic tikai tādas personas, kuras atbilst likuma prasībām, apstrīdētā norma interpretējama tādējādi, ka tajā minētā tiesiskā pamata iestāšanās ir šķērslis, kas liedz personai turpināt nodarbošanos zvērināta advokāta statusā.

13.4. Saskaņā ar Advokatūras likuma 18. pantu Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija ir neatkarīga Latvijas zvērinātu advokātu profesionāla korporācija, kas apvieno visus Latvijā praktizējošos zvērinātus advokātus – neatkarīgus un profesionālus juristus, tai skaitā Pieteikuma iesniedzēju. Atbilstoši Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas statūtu 1.4. punktam kolēģijā pēc profesijas principa apvienoti advokāti, lai citstarp izpildītu Advokatūras likumā un citos likumos noteiktos uzdevumus. Tādējādi, jo īpaši situācijā, kad likumdevējs ir izveidojis tādu tiesisko regulējumu, kas respektē advokatūras neatkarību, ikvienai personai, kas pieder pie zvērinātu advokātu saimes, ir uzdevums rīkoties tā, lai tiktu ievērotas tiesību normas. Ja zvērināts advokāts nonāk tādā faktiskajā un tiesiskajā situācijā, kad viņš vairs neatbilst likumā noteiktajām amata prasībām, tad šā zvērinātā advokāta visupirmais pienākums ir pašam apzināties, ka šī situācija rada konkrētas tiesiskās sekas, kā arī nekavējoties informēt par attiecīgajiem apstākļiem atbilstošo institūciju, proti, Padomi. Minētais pienākums citstarp ir saistīts ar zvērinātam advokātam izvirzīto prasību pēc nevainojamas reputācijas. Reputācijas jautājums var tikt vērtēts arī, ņemot vērā ētikas kodeksu, kas nosaka profesionālās uzvedības prasības. Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodeksa 1.2. apakšpunktā ir uzsvērts advokāta pienākums ievērot profesionālās, ētikas normas, likumus un tiesību sistēmas prasības. Tātad, ja ir iestājies apstrīdētajā normā minētais apstāklis, jau no zvērinātam advokātam izvirzītās nevainojamas reputācijas prasības izriet viņa pienākums ne vien apzināties savu neatbilstību zvērināta advokāta amatam, bet arī šo informāciju darīt zināmu atbildīgajai institūcijai.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētā norma zvērinātam advokātam rada tiešas tiesiskas sekas ar tajā minētā tiesiskā pamata iestāšanos, t. i., ar brīdi, kad stājas spēkā lēmums par kriminālprocesa par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata. Šāds apstrīdētās normas radītais nodarbošanās tiesību ierobežojums nav saistāms ar

Padomes lēmumu par izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita; citiem vārdiem sakot, tas nav nākotnē sagaidāms pamattiesību aizskārums.

Līdz ar to apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējai radīja tiešu Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertu pamattiesību aizskārumu ar brīdi, kad stājās spēkā lēmums, ar kuru kriminālprocess par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tika izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

14. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturto daļu konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās, bet, ja nav iespēju pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, – sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

14.1. Satversmes tiesas likumā noteiktais termiņš ir konstitucionālās sūdzības saturu veidojošs noteikums, kura neievērošana liedz pieeju Satversmes tiesai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. un 2. punktu*). Izbeidzoties Satversmes tiesas likumā noteiktajam termiņam, zūd personas tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā. Paredzot termiņu, likumdevējs ir prezumējis, ka gadījumā, ja apstrīdētā norma personai rada pamattiesību aizskārumu, persona nekavējoties vērsīsies Satversmes tiesā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 28. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-52-01 16.1. punktu*). Tādēļ tad, ja Satversmes tiesa konstatē, ka pieteikuma iesniedzējs nav ievērojis Satversmes tiesas likumā noteikto termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā, tiesvedība lietā ir izbeidzama.

14.2. Ņemot vērā izskatāmās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, kā arī iepriekš secināto, atzīstams, ka Pieteikuma iesniedzējai tad, kad radās tās pamattiesību aizskārums, nebija tādu citu tiesību aizsardzības līdzekļu, kurus tā būtu varējusi izmantot.

Turklāt arī lēmuma, ar kuru kriminālprocess pret Pieteikuma iesniedzēju izbeigts uz nereabilitējoša pamata, pārsūdzēšana šajā lietā nav uzskatāma par tiesību aizsardzības līdzekli, jo Pieteikuma iesniedzēja iebilst nevis pret to, ka kriminālprocess pret viņu tika izbeigts, bet gan pret tiesību uz nodarbošanos ierobežojumu, kas izriet no apstrīdētās normas (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 113. lp.*).

Līdz ar to atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajai daļai par konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņa sākumu ir uzskatāms Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskāruma rašanās brīdis, proti, kā jau tika noskaidrots

iepriekš, brīdis, kad kriminālprocess pret viņu par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tika izbeigts uz nereabilitējoša pamata un attiecīgais lēmums stājās spēkā. Sešu mēnešu laikā no šā brīža Pieteikuma iesniedzējai bija tiesības aizsargāt savas aizskartās pamattiesības, iesniedzot konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā. Turklāt zvērināta advokāta darbības turpināšana pretēji apstrīdētajā normā noteiktajam nerada nepieciešamību aizsargāt personas subjektīvās tiesības uz nodarbošanos un nepagarina Satversmes tiesas likumā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.

14.3. Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu daļā pret Pieteikuma iesniedzēju pieņēma [..]. gada [..]. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 322. panta pirmo daļu visi procesuālie lēmumi stājās spēkā tūlīt pēc to pieņemšanas, ja vien likumā nav noteikta cita spēkā stāšanās kārtība. Tātad konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā ir skaitāms no [..]. gada [..]. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2022. gada 12. aprīlī. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja nav ievērojusi Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.

Tādējādi tiesvedība izskatāmajā lietā ir izbeidzama.

15. Saskaņā ar Advokatūras likuma 33. pantu Padome ir autonoma publisko tiesību subjekta – Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas – pārvaldes, uzraudzības un izpildu institūcija. Ne tikai advokātu, bet arī Padomes neatkarība ir nozīmīgs tiesu sistēmas neatkarības elements. Proti, ir svarīgi tas, ka zvērinātu advokātu darbību uzrauga neatkarīga institūcija (*sk. Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomes 2021. gada 26. marta ziņojuma “CCBE Contribution for Rule of Law Report 2021” 2. un 3. lp. Pieejams: ccbe.eu*). Jāņem vērā, ka pilnvaras, kas Padomei piešķirtas Advokatūras likuma 34. pantā, paredz arī tām atbilstošus pienākumus. Tā, piemēram, ja reiz Padomei ir piešķirtas pilnvaras pieņemt lēmumu par zvērināta advokāta izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita, tad tai ir arī pienākums pastāvīgi uzraudzīt to, lai zvērināta advokāta pienākumus pildītu tikai tādas personas, kas atbilst likuma prasībām.

Satversmes tiesa konstatē, ka Padome arī tad, kad jau bija ieguvusi informāciju par to, ka Pieteikuma iesniedzēja neatbilst apstrīdētajā normā izvirzītajām prasībām, nepieņēma Advokatūras likuma 34. panta 1. punktā minēto lēmumu un neveica izmaiņas zvērinātu advokātu sarakstā. Proti, Padome, kā pati to norādījusi, atlika lēmuma pieņemšanu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 30. un 31. lp.*).

Šāda Padomes rīcība ir pretrunā ar sabiedrības un citu personu tiesību aizsardzības interesēm.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2022-19-01 “Par Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16. panta 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš